

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-1>

УДК 331.5:338.1

ВПЛИВ РИНКУ ПРАЦІ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

THE INFLUENCE OF THE LABOR MARKET ON THE COMPETITIVENESS OF A SOCIAL ENTERPRISE

Богацька Наталія Миколаївна

кандидат економічних наук, доцент,
Вінницький торговельно-економічний інститут
Державного торговельно-економічного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7546-7428>

Bogatska Nataliia

Vinnitsa Trade and Economic Institute
of the State Trade and Economic University

Стаття присвячена важливим питанням визначення конкурентоспроможності соціального підприємства під впливом ринку праці. Досліджено стан ринку праці в Україні та його тенденції, а також можливість залучення кваліфікованого персоналу на підприємство з метою підвищення його конкурентоспроможності. Важливим показником ефективності діяльності підприємства є його рівень конкурентоспроможності, а особливо для соціального підприємства. Аналіз та дослідження конкурентоспроможності як на зовнішньому так і на внутрішньому ринках дозволить оцінити ефективність діяльності підприємства, виявити чинники, що впливають на його роботу та обрати правильні стратегії розвитку конкурентоспроможності. В статті вивчено стратегію покращення рівня конкурентоспроможності, що допоможе соціальному підприємству покращити ефективність своєї діяльності, вийти на нові ринки та отримати більші прибутки.

Ключові слова: підприємство, соціальне підприємство, ринок праці, безробіття, конкурентоспроможність, конкурентоспроможність соціального підприємства.

The article is dedicated to the important reasons for the competitiveness of social enterprise under the influence of the practice market. The main method of research was to study the theoretical and methodological aspects of promoting the competitiveness of social entrepreneurship through the study of fahivtsiv, which is on the market of practice, the theoretical recommendations on how to promote the competitiveness of social entrepreneurship. This trend has been followed up to the market of practice in Ukraine, as well as the possibility of hiring qualified personnel for undertaking with a method of promoting this competitiveness. In the Ukrainian market, the worker will drink on the job, significantly outweighing the proposition, the same basic problem of unemployment. This is a social problem, as it is possible to solve it through the creation of social enterprises, and to get those who are unemployed to complete the task of such an enterprise. The very same undertakings can help the state to overcome these social problems. It was pointed out that the competitiveness of social entrepreneurship is a sign that it is based on the competitive advantages of entrepreneurship. An important indicator of the effectiveness of business activity is the first level of competitiveness, and especially for social business. The analysis of the success of competitiveness both on the international and domestic markets will allow us to evaluate the effectiveness of business activities, reveal the officials who should be invested in this work and turn the right strategies for the development of competitiveness. Six basic principles for evaluating the level of competitiveness of an enterprise have been grounded: complexity, consistency, objectivity, dynamism, continuity, optimality. In the article, the strategy of managing the competitiveness of social entrepreneurship is also considered as a tool that helps to realize the value of entrepreneurship, so that the combination of methods and methods, as well as to help entrepreneurship take away competitive advantage in the market result. So, we have developed a strategy to improve the level of competitiveness, which will help social entrepreneurship improve the efficiency of our activity, enter new markets and take more profits.

Keywords: entrepreneurship, social entrepreneurship, labor market, unemployment, competitiveness, competitiveness of social entrepreneurship.

Постановка проблеми. Важливим показником ефективності діяльності соціального підприємства є його рівень конкурентоспроможності. Для забезпечення конкурентоспроможності в сучасних умовах господарювання важливим є забезпечення підприємства необхідним та висококваліфікованим персоналом. Відсутність працівників необхідної кваліфікації призводить до невиконання планових завдань будь якого підприємства. Те, що відбувається на ринку праці є важливим і для соціального підприємства. Аналіз та дослідження конкурентоспроможності дозволить оцінити ефективність діяльності соціального підприємства, виявити чинники, що впливають на його роботу та обрати правильні стратегії розвитку конкурентоспроможності. На сьогодні економіка країни характеризується великою кількістю соціальних проблем та вразливих груп населення, що змушує шукати нові та інноваційні підходи до їх вирішення. Використання комерційних підходів у соціальній сфері – це світовий тренд, який добре зарекомендував себе у багатьох країнах, зважаючи на фінансову стійкість (незалежність від грантової допомоги) та значний соціальний ефект.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження конкурентоспроможності, її впливу на ефективність діяльності соціального підприємства та покращення ринку праці розглянуті в працях: Азоєва Г., Базилевича В., Базилюка Я., Балабанова Л., Гаврилюка С., Геєць В., Грабовецького Б., Градова А., Друкера П., Забеліна П., Котлера Ф., Купріна Н., Курно А., Мних Є., Портера М., Робінсона Дж., Савчука С., Сміта А., Стоунхауса Дж., Тейлора Ф., Томпсона А., Шмалена Г.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. На сьогодні в Україні через військові події є значна кількість громадян, що залишились без житла та роботи. Соціальні підприємства покликані допомагати саме таким вразливим групам населення через вирішення їх соціальних проблем та задоволення потреби суспільства. На сьогодні є можливе підвищення рівня конкурентоспроможності соціальних підприємств через працевлаштування вразливих категорій населення та досягнення економічного та соціального ефекту.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є узагальнення теоретико-методичних аспектів підвищення рівня конкурентоспроможності соціального підприємства через залучення

фахівців, що є на ринку праці, розробка теоретичних рекомендацій щодо підвищення рівня конкурентоспроможності соціального підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Соціальне підприємництво - це підприємство, підприємство, підприємницька діяльність, що покликані вирішити соціальні проблеми та задовольнити потреби суспільства. Можна сказати, що соціальне підприємництво – це унікальна можливість поєднання соціальної місії з бажанням заробити гроші, надати певні послуги, продати товари та виконати соціальну мету підприємства.

В свою чергу, ринок праці – це система суспільних відносин, пов'язаних з купівлею і продажем трудових послуг працівників (послуг праці). Іншими словами, ринок праці – це сфера де формується попит і пропозиція на робочу силу за допомогою ціни на працю (заробітної плати). На українському ринку праці попит на роботу значно перевищує її пропозицію. Про це йдеться в дослідженні кадрового порталу grc.ua за результатами аналізу бази вакансій та резюме у квітні-травні 2022 року [1].

За даними Державної служби зайнятості, в квітні 2022 року на 25 тис. 326 вакансій претендувало 283 тис. 356 безробітних, тобто конкуренція на одне робоче місце складала майже 12 осіб. Наразі, найскладніше зараз знайти роботу юристам, страхувальникам, працівникам сфери обслуговування, охоронцям, освітянам та науковцям, домашньому персоналу, спеціалістам, які працювали в сфері автомобільного бізнесу, закупівель. Для них зараз найменше актуальних вакансій, що і дає змогу соціальним підприємствам обрати найкращих спеціалістів в своїй сфері [2]. Підвищення рівня безробіття призводить до негативних тенденцій в економіці країни та навантаження на державний бюджет, однак дає можливість підприємству підбору найкращих кадрів. Працевлаштування на соціальне підприємство зменшуватиме навантаження на державний бюджет через скорочення виплат по безробіттю, а також забезпечить підвищення рівня конкурентоспроможності своєї діяльності через кваліфікований персонал.

За різними опитуваннями, що проводяться сайтами з пошуку роботи, падіння зарплат у приватному секторі в середньому становило від 25% до 50% у порівнянні з довоєнним часом. За опитуванням національного банку України, найбільше таких у видобувній промисловості та будівництві. Поступово зростає

частка підприємств, які знизили оплату праці на 10–50%, зокрема в енергетиці, секторі послуг, транспорті та торгівлі. Сільськогосподарські підприємства переважають серед тих, хто не змінив або навіть підвищив заробітні плати (рис. 1) [2].

Сьогодні аналізуючи ринок праці, слід зазначити, що відстежується дефіцит кадрів та поступове полегшення проблеми ейджизму. Подальше старіння нації, збільшення пенсійного віку, трудова еміграція, війна в Україні та демографічна криза 90-х, відголос якої вже почали відчувати роботодавці, підштовхнуть компанії до попиту на спеціалістів 45+ та старших [3].

Уже у 2025 році 75% робочої сили будуть складати міленіали. Це люди з цінностями, яких не мотивують гроші, їм дуже потрібна свобода і гнучкість замість стабільності, а також покликання аби зростати та реалізовуватися. Отже, роботодавцю обов'язково необхідно працювати з їх покликанням, давати відчуття залученості, можливості для розвитку, а також щедро винагороджувати. Соціальне підприємство це той вид підприємницької діяльності що надає можливість відчути працівнику залученість до вирішення глобальних проблем держави та певних категорій населення.

Конкурентоспроможність соціального підприємства – це показник, що ґрунтується на конкурентних перевагах підприємства, відо-

бражає позицію даного підприємства відносно конкурентів, визначає здатність підприємства витримувати конкуренцію на певному ринку. Мета створення бізнесу і є основною відмінністю класичного підприємства від соціального.

В сучасних умовах війни, для підприємств особливого значення набуває вміння передбачати ситуацію, створювати та закріплювати свої конкурентні переваги.

Оцінка конкурентоспроможності підприємства – це складне багатофакторне завдання, яке полягає в оцінці комплексу показників, які характеризують різні сторони діяльності підприємства, що формують його конкурентоспроможність [4].

Оцінка рівня конкурентоспроможності соціального підприємства дозволяє [5]:

- сформулювати основні управлінські завдання, тобто визначити підходи до виробництва, обрання технології, маркетингу, інформаційного забезпечення;
- прийняти ефективне управлінське рішення, наприклад, де варто зменшити витрати, на який сегмент ринку потрібно сфокусуватися;
- розробити заходи розвитку конкурентних переваг, тобто які технології варто впровадити, розробити програми виходу на нові ринки чи залучення коштів інвесторів;
- адаптувати підприємство до ринкових умов господарювання, що в результаті дає

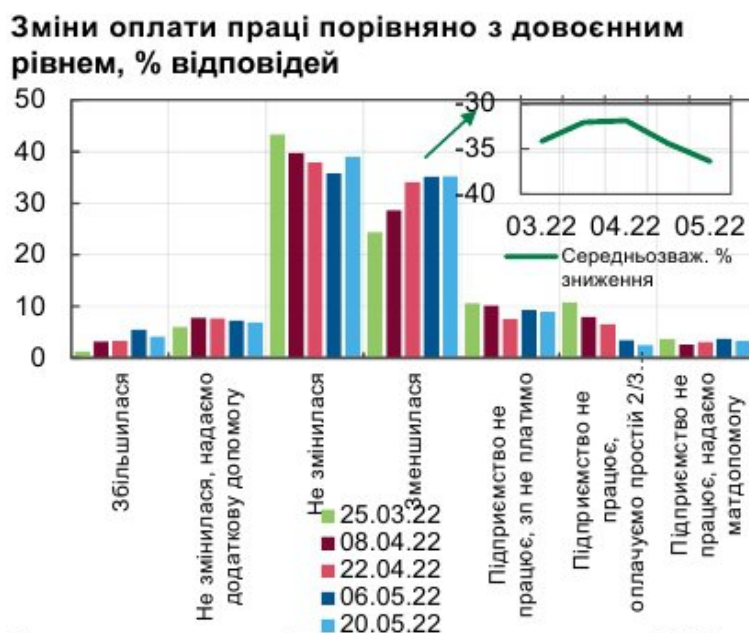

Рис. 1. Динаміка зміни заробітної плати порівняно з довоєнним рівнем
Джерело: опитування НБУ [2]

перемогу в конкурентній боротьбі за споживача та ринки збуту.

В економічній літературі снує шість базових принципів для оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства: комплексність, системність, об'єктивність, динамічність, безперервність, оптимальність [6]. Детальніше окреслимо кожен із зазначених принципів.

Комплексність – означає те, що результати дослідження мають базуватися на комплексному аналізі діяльності підприємства, наприклад, оцінці ефективності адаптації підприємства до нових умов, ступені реалізації стратегічного потенціалу.

Системність – це означає, що основою для оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства можуть бути лише результати системного аналізу впливу різних чинників на діяльність підприємства.

Об'єктивність – результати дослідження мають базуватися на повній та достовірній інформації про умови діяльності підприємства і відображати реальні дані про його конкурентні позиції.

Динамічність – цей принцип означає, що основне завдання дослідження конкурентоспроможності – це прогнозування змін конкурентних позицій підприємства та розробка ефективних управлінських рішень для покращення показника конкурентоспроможності.

Безперервність – процес оцінки рівня конкурентоспроможності має постійний характер, адже швидка зміна на ринку, потребує постійного моніторингу, для того, щоб швидко та ефективно приймати рішення з покращення рівня конкурентоспроможності.

Оптимальність – цей принцип базується на тому, що об'єктом дослідження є не тільки рівень конкурентоспроможності, а й ступінь ефективності його досягнення.

Загалом показниками, що визначають конкурентоспроможність соціального підприємства є: ефективність виробничої діяльності, ефективність збуту та просування товарів чи послуг, конкурентоспроможність продукції, фінансовий стан підприємства, імідж підприємства.

Залежно від показників і змінних, що використовуються при аналізі, методи оцінки конкурентних переваг поділяються на три групи:

1) методи, які характеризують фінансову та економічну діяльність підприємства: метод маргінального аналізу, фінансово-економічний метод;

2) методи, що характеризують ринкові позиції підприємства: модель Shell/DPM,

метод PIMS, модель Хофера/Шенделя, модель БКГ, модель М. Портера, метод «Мак-Кінзі» [5];

3) методи, що характеризують рівень менеджменту підприємства: метод картування стратегічних груп, метод GAP, ситуаційний аналіз, метод LOTS, метод експертного оцінювання [7].

Найбільш повну оцінку конкурентоспроможності соціального підприємства дають методи, які базуються на теорії ефективної конкуренції. На базі цієї теорії конкурентоспроможність може оцінюватися на основі комплексної оцінки конкурентоспроможності, при цьому оцінюються показники ефективності виробничої, збутової та фінансової діяльності підприємства.

Методи для визначення та оцінки рівня конкурентоспроможності соціального підприємства, також можуть бути об'єднані в наступні групи [8, с. 75–81]:

– методи, що базуються на основі аналізу порівняльних переваг та теорії міжнародного поділу праці, відповідно до яких передумовою до досягнення підприємством стійких позицій на ринку є відносно нижчі витрати на виробництво, ніж у конкурента;

– методи, що базуються на теорії рівноваги підприємства і галузі, за цим методом критерієм конкурентоспроможності є наявність у виробників факторів виробництва, які можуть бути використані більш ефективно, ніж у конкурентів;

– методи, які базуються на основі теорії ефективної конкуренції. Тут застосовується співставлення показників стану підприємства з показниками підприємств конкурентів, що мають більш ефективну діяльність;

– методи, які базуються на основі теорії якості продукції підприємства, тобто чим вища конкурентоспроможність товару, тим вищий рівень конкурентоспроможності підприємства;

– методи, які базуються на основі теорії мультиплікатора;

– методи, що базуються на визначенні конкурентної позиції з точки зору стратегічного потенціалу підприємств, за допомогою цих методів аналізується внутрішнє середовище підприємства;

– методи, що базуються на основі експертних оцінок;

– матричні методи, що базуються на розгляді процесів конкуренції в динаміці;

– комплексні методи оцінки конкурентоспроможності підприємства передбачають

розрахунок узагальненого показника конкурентоспроможності.

Для визначення конкурентоспроможності соціального підприємства важливим є аналіз результатів діяльності підприємства, тобто аналіз техніко-економічних показників, який дасть змогу оцінити ефективність діяльності підприємства та обрати правильну стратегію розвитку.

Управління розробкою та реалізацією стратегії конкурентоспроможності соціального підприємства включає проведення таких заходів, які стосуються: визначення соціальної складової діяльності підприємства та її акцентування; покращення якості товару; пошуку нових каналів збуту; виходу на нові іноземні ринки; впровадження нових технологій на підприємстві; удосконалення системи управління; поліпшенні сервісу; проведенні ефективної рекламної кампанії.

Стратегія управління конкурентоспроможністю соціального підприємства – це інструмент, що допомагає реалізувати цілі підприємства, тобто це сукупність способів та методів, які допоможуть підприємству отримати конкурентні переваги на ринку і в кінцевому результаті максимізувати свій прибуток.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, конкурентоспроможність соціального підприємства – це показник, що характеризує рівень успішності та ефективності діяльності підприємства на ринку. Дослідження методів оцінки та аналізу конкурентоспроможності дозволить підприємству виявити свої слабкі і сильні сторони та обрати ефективну стратегію управління рівнем конкурентоспроможності підприємства, для покращення результатів своєї діяльності та в кінцевому етапі отримання вищого прибутку.

На сьогодні в Україні соціальні підприємства діють в межах малого та середнього бізнесу, що прагнуть фінансової стабільності через покращення його конкурентоспроможності, що можливо досягнути через залучення висококваліфікованого персоналу, що є на ринку праці. Наразі, в країні існує значна соціальна проблема пов'язана з безробіттям та забезпеченням кваліфікованого персоналу роботою. Соціальні підприємства не можуть охопити великий бізнес за обсягом своєї діяльності та можливостей, тому питання конкурентоспроможності їх діяльності є досить важливими та потребують подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бондар Г. Ринок праці в Україні: попит на роботу вищий за пропозицію. 2022. URL: <https://www.unian.ua/society/rinok-praci-v-ukrajini-popit-na-robotu-vishchii-za-propoziciyu-novini-ukrajini-11827308.html> (дата звернення: 03.10.2022).
2. Що відбувається на ринку праці в Україні: основні тенденції. URL: <https://texty.org.ua/fragments/106893/sho-vidbuvayetsya-na-rynku-praci-v-ukrajini-osnovni-tendenciyi> (дата звернення: 03.10.2022).
3. Ринок праці України: сьогодення і тенденції майбутнього. URL: <https://eba.com.ua/rynok-pratsi-ukrayiny-sogodennya-i-tendentsiyi-majbutnogo/> (дата звернення: 03.10.2022).
4. Барішполь Н. С., Бондаренко С. М. Підходи до оцінки конкурентоспроможності підприємства. *Ефективна економіка*. 2017. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5610> (дата звернення: 03.10.2022).
5. Портер М. Конкуренція. Москва : Вільямс, 2001. 495 с.
6. Богацька Н. М., Вітковська А. С., Крупська В. А. Напрями підвищення конкурентоспроможності підприємств в сучасних умовах. *ЛОГОΣ*. 2020. № 15. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/2663-4139/article/view/6088> (дата звернення: 03.10.2022).
7. Швед Т. В., Біла І. С. Оцінка конкурентоспроможності підприємства. *Економіка і суспільство*. 2017. Випуск № 8. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/8_ukr/70.pdf (дата звернення: 03.10.2022).
8. Злидень І. М. Методичні підходи до оцінки конкурентоспроможності підприємства. *Економіка: проблеми теорії і практики*. 2014. Вип. 213: Том І. С. 75–81.

REFERENCES:

1. Bondar, H. (2022) Rynok pratsi v Ukrayini: popyt na robotu vyshchyy za propozytsiyu [The labor market in Ukraine: the demand for work is higher than the supply]. Available at: <https://www.unian.ua/society/rinok-praci-v-ukrajini-popit-na-robotu-vishchii-za-propoziciyu-novini-ukrajini-11827308.html>.
2. Shcho vidbuvayet'sya na rynku pratsi v Ukrayini: osnovni tendentsiyi [What is happening on the labor market in Ukraine: the main trends]. Available at: <https://texty.org.ua/fragments/106893/sho-vidbuvayetsya-na-rynku-praci-v-ukrajini-osnovni-tendenciyi>.

3. Rynok pratsi Ukrainy: s'ohodennya i tendentsiyi maybutn'oho [Labor market of Ukraine: present and future trends]. Available at: <https://eba.com.ua/rynok-pratsi-ukrainy-sogodennya-i-tendentsiyi-majbutnogo>.
4. Baryshpol', N. S. & Bondarenko, S. M. (2017). Pidkhody do otsinky konkurentospromozhnosti pidpryyemstva [Approaches to assessing the competitiveness of the enterprise]. *Efektyvna ekonomika – Efficient economy*, 5. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5610>. (in Ukrainian)
5. Porter, M. (2001). Konkurenciya [Competition]. Moscow: Williams. (in Russian)
6. Bohats'ka, N. M., Vitkovs'ka, A. S. & Krups'ka, V. A. (2020). Napryamy pidvyshchennya konkurentospromozhnosti pidpryyemstv v suchasnykh umovakh [Directions of increasing the competitiveness of enterprises in modern conditions]. *ΛÓΓΟΣ – ΛΟΓΟΣ*, 15. Available at: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/2663-4139/article/view/6088>. (in Ukrainian)
7. Shved, T. V. & Bila, I. S. (2017). Otsinka konkurentospromozhnosti pidpryyemstva [Evaluation of the competitiveness of the enterprise]. *Ekonomika i suspil'stvo – Economy and society*, 8. Available at: https://economyandsociety.in.ua/journals/8_ukr/70.pdf. (in Ukrainian)
8. Zlyden', I. M. (2014). Metodychni pidkhody do otsinky konkurentospromozhnosti pidpryyemstva [Methodical approaches to assessing the competitiveness of the enterprise]. *Ekonomika: problemy teorii i praktyky – Economics: problems of theory and practice*, 213(1), 75–81. (in Ukrainian)